

A Szabolcs megyei céhek életéből (XVII-XIX. sz.)

SZABÓ SAROLTA

A céhek létrejötte, az ipari termelés céhes kereteinek kialakulása az ország különböző részein jelentős eltéréseket mutat. Az iparilag legkevésbé fejlett északkeleti terület mezővárosaiban és falvaiban, XVII—XVIII. századi előzmények után, a XIX. század első évtizedeiben vált erőteljessé a céhalakulás.¹ Szabolcs megye néhány mezővárosában ugyan már a XVII. században működtek céhek, (így Nyírbátorban a csizmadiák 1628-tól, a szabók-szűrszabók 1655-től, Nagykállóban a kovácsok 1626-tól, a csizmadiák 1648-tól, a szappanfőzők 1651-től, Kisvárdán a szabók 1699-től dolgoztak céhes keretek között), de azok számának ugrásszerű növekedésére 1818—1839 között került sor. Ebben az időszakban Nyíregyháza 14 céh alakult, Nagykállóban és Nyírbátorban a már korábban működő céhek mellett újak jöttek létre, Tiszadobon és Szentmihályon (a mai Tiszavasváriban), valamint Mándokon egy-egy vegyes céh kapott privilégiumot.²

A céhek története, a céhes törvények és szokások gyökerei a középkorig nyúlnak vissza. Az *inasszegődtetés*, *legénnyé avatás* és *mesterré fogadás* szigorúan megszabott és hagyományszerűen öröklődő formák szerint történt. A középkori gazdálkodás zárt rendszerének megfelelően a céhszabályok a legapróbb részletekig meghatározták, merev keretek közé szorították a céhek működését. A céhrendszeren belül az *inas* (más néven *apród*) állt a hierarchia legalsóbb fokán. (Az apród elnevezés a nemesi szolgálat legalsóbb fokán álló ifjakat illette, innen került át a XVI—XVII. századi céhszabályokba.³) Az inas kötelességét, feladatait nemcsak a XVII. századi céhartikulusok rögzítették, hanem az inasregulák is. A 10-12 éves gyereket a próbahét leteltével a céhgyűlésen, a szegődtetési díj és a cautio lefizetése után *szegődtették* be. Ehhez először be kellett mutatnia a keresztlevelét, és ha jobbágy származású volt, a földesúrtól való elbocsátó levelét. A nagykállói szappanfőzők céhének szabályzata meghatározta a tanulóidőt, az inas járandóságát. Aki „... az

1 Eperjessy Géza: Mezővárosi és falusi céhek az Alföldön és a Dunántúlon 1686—1848. Bp. 1967. 47.

2 A magyarországi céhes kézműipar forrásanyagának katasztere 2. Bp. 1975. 312—314, valamint a Jósa András Múzeum Helytörténeti Gyűjteménye 58.1.1. ltsz. pecsétnyomója alapján.

3 Takács Béla: Debreceni inasok élete a XVI—XVII. században. Déri Múzeum Évkönyve, 1980. Debrecen, 1982. 117.

mesterséget tanulni akarja, és inasul reá áll, apród esztendő két esztendőig szolgáljon..." A mester „tartozik nekie az két esztendőre hat forinttal egy kisniczér bélet dolmánnyal, egy kisniczér bélet mentével és egy kisniczér nadrággal”.⁴ A nagykállói csizmadiák artikulusa, amely közel ugyanabban az időben keletkezett mint a szappanfőzőké, pontosan meghatározta az inas felfogadásának körülményeit is: „Minden Inas aki nem fizet a Mesternek, három esztendőig tanuljon igazán, az mely Mester pedig inast akar megfogadni az inast két hétig szegődetlen megtarthatta, annak utána nem, ha bé akarja az Inast szegődtetni, az két Céh Mestert hja házához, azok előtt szegődjék-meg véle és az Mesterek az Inasnak rendit, rendtartásokat tartozzanak eleibe adni..." Az inasnak járó ruházatról is rendelkeztek: két évig minden évben kap egy szürcsuhát, egy nadrágot, két-két inget és egy gatyát, egy sarut, a harmadik évben „egy kis liczér posztó dolmántot és egy azonféle nadrágot”,⁵ és minden héten dolgozhat egy napot magának saját anyagból, saját szerszámmal.

A céhszabályok általánosságban határozták meg az inaszegődtetés körülményeit, a járandóságokat, de keveset szóltak az inas mindennapi feladatairól, kötelezettségeiről. A próbahéten a mester igyekezett magának megnyerni a kisinasnak valót. A beszegődtetés után alapvetően megváltozott a helyzet, erre a főcéhmester is felhívta az inas figyelmét: „olyan lesz mint a seprő a háznál, mindenki parancsol neki”.⁶ Nemcsak a mester és a legények (segédek) keze alá kellett dolgoznia, hanem a mester feleségének parancsait is teljesíteni volt köteles. A nagykállói csizmadiá inasok regulája 10 pontban határozta meg az inasok kötelelességeit, amelyeket a beszegődtetéskor ismertetett a céhmester az inas előtt.⁷ Mindennapi teendői közé tartozott a kútra vízért menni, a mester és mesterné csizmáját megtisztítani, a legény keze alá készíteni a szerszámokat és anyagokat, a bőrkéreg áztatása, a műhely takarítása, ezen felül tartozott „minden mezei munkára ki menni és hűségesen dolgozni...”

Pontos képet ad az inas helyzetéről, a mester kíméletlenségéről a következő nyírbátori eset.⁸ Novák János inasának azt parancsolta, hogy vigyen két véka (40 kg) gabonát Nagy Imrének; „a gyerek ugyan mondta, hogy nem birom én aztat el Maister Uram... a gyerek el vevén a gabonát, a melyet... Kováts Sára és Oláh Sára láttak légyen, és aztat is mondották a gyereknek hogy megszakad míg oda viszi.” A nagy teher cipelésébe a kisinas megbetegedett, emiatt a céh kivizsgálta az ügyet, aminek eredményét az iratok elkallódása miatt sajnos nem ismerjük.

4 Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár (a továbbiakban SzSzMLt) IX. 5. A nagykállói szappanfőzők artikulusai 1651. 18. pont.

5 SzSzMLt IX. 5. A nagykállói csizmadiák artikulusai 1648. 12. pont.

6 Kiss Lajos: A nyíregyházi szücsmesterség és szücsornamentika. A Debreceni Tisza István Tud. Társaság Honismertető Bizottságának kiadványai V. köt. 1928—1929. 19. füzet, Debrecen, 1929. 31.

7 SzSzMLt IX. 5. A nagykállói csizmadiá inasok regulái. 1856. Ismerteti Balogh István Néprajzi Közlemények IV. 1959. 1—2. szám. 289.

8 Közli Luby Margit: Nyírbátori egyesült céh c. kéziratában Báthori István Múzeum Adattára. 154—84. 25—27. old.

Az engedetlen inast a céh megbüntette; a büntetést a céh korbáccsal hajtották végre. A nyíregyházi szűcsök protocolluma két ilyen esetről számol be: 1826-ban Tomasovszky János inasát 12 korbácsütéssel büntették, mert a legénnyel illetlenül bánt: a másik esetben Hibián Sámuel inasát büntették meg lopásért és csavargásért.⁹ Az inasnak nemcsak a szegődtetéskor, hanem *felszabadításakor* is fizetnie kellett a céhnek, emellett vendégasztalt is köteles volt adni a céh elöljáróinak. A nagykállói szűcs céh a következőket írta elő inasfelszabadításakor: „Tartozik az Inas tizen nyolcz czipóval, hét fazék étekkel, egy petsenyével, egy forint ára borral; annak utánna az Czéh . . . petséti alat levelet neki tartozik adni . . .”¹⁰ A céh elöljáróinak élelemmel és borral való megvendégelésének szokása a céhes korszak végéig, a céhek megszűnéséig megőrződött. Az inas felszabadítása után még nem vált teljes jogú legénnyé, hanem még kb. fél évet tovább kellett dolgoznia mesterénél; ún. *béresi inasságot*, más néven *apródbérességet* szolgált. Ez Szt. György-naptól Kiskarácsonyig tartott, s ezen időre fizetsége a szűcsöknél maximum 20 báránybőr volt.¹¹ Ennek letöltése után léphetett be a legénytársaságba.

A legénytársaságok a céh keretei közé tartoztak, s bár önálló ládával, tagdíjbevételel rendelkeztek, vezetőjük mindig a céh által kiküldött atyamester volt. A szervezetet a vallásos jellegen, a szegény és beteg legények támogatásán kívül a vándorlás intézménye, ill. az ezzel kapcsolatos munkaközvetítői feladatok hozták létre. A társaságok jelentőségét is ez adta meg.¹²

Az iparilag kevésbé fejlett északkelet-magyarországi területekre is jellemző volt, hogy a legények száma nem érte el a mesterekét; a mesterek állandó munkaerőhiánnyal küszködtek, így igen nagy figyelmet fordítottak a legények szegődtetésére, annak szabályozására. Bár előírták a kötelező *vándorlást*, de a legénynek előtte két évet még helyben kellett dolgoznia, majd utána következett a legkevesebb 3 éves vándorlás. Ha vándorlegény érkezett a városba, annak jelentkeznie kellett az atyamesternél, aki kijelölte a műhelyt, ahol dolgozni fog. A munkaerőhiány miatt a mesterek igyekeztek kijátszani ezt a szabályt. Még mielőtt a legény jelentkezett volna az atyamesternél, az úton kézfogással kötött egyezséget a legény és a mester. Ezt sérelmesnek találták azok, akiknek nem „jutott” legény, ezért a céhgyűlés rendeletben tiltotta meg a legények ilyen módon való felfogadtatását. Minden legény csak egy esztendeig lehetett egy mesternél, Vízkereszt napján tovább kellett állnia. Meghatározták a mesterek legényhez jutásának sorrendjét is. Elsőbbséget élveztek a céh elöljárói, aztán következtek az atyamester és a nótárius, majd végül a többiek. „. . . az öreg mester öreg Legényt, az ifjabbaknak ifjabb Legényt adjon az Atyamester úr” szöveg a rendelkezés.¹³ Igen szigorúan büntették azt a mestert, aki elcsalta más műhelyében dolgozó legényt.

9 Kiss Lajos i. m. 32.

10 SzSzMLt IX. 5. A nagykállói szűcs céh artikulusai 1671. 6. pont.

11 U. o. 7. pont.

12 Nagybakay Péter: Céhek, céhemlékek Veszprém megyében. Veszprém, 1971. 28.

13 SzSzMLt IX. 5. Nagykállói csizmadia céh iratai 1829—1868.

A céhek némelyike külön *rendtartást* is készített a legények számára. Ezekben pontosan meghatározták a műhelybe állás körülményeit, az egy nap alatt elvégzendő munka mennyiségét, a munkaidő hosszát, a legénytársaság működési rendjét, az utcán és a háznál való magatartást, a templomba járás rendjét, módját, a legény helyes ruházatát. A szabályok megsértését, be nem tartását büntették. Büntetés járt azért, ha idő előtt elhagyta a legény a számára kijelölt műhelyt, ha nem jelent meg a legénytársaság gyűlésén. A legény is kötelezhető volt mezei munkák végzésére; ennek megtagadása miatt büntette a céh pl. Sminyál Józsefet 3 váltóforintra 1836-ban. A legénynek tengerit kellett volna törnie, ám ő ezt megtagadta; mestere hazaküldte a műhelybe dolgozni, de ehelyett a műhelyt feldúlta és semmit sem dolgozott. Egy másik esetben viszont a céh Bokor József mestert marasztalta el, mert a nála dolgozó legényt megpofozta, majd dorgálópálcával verte meg, mivel az vasárnap este nem akart dolgozni. Előfordult az is, hogy a rossz magaviseletű mesterlegénynek a vándorkönyvet a kezébe adta a céh, „s a Városból ki utasította mint rossz Embert.”¹⁴

A legények társasága negyedévenként kántor bejárást tartott, havonta közönséges bejárást. Ezen minden ifjúnak kötelessége volt megjelenni, de nem akárhogyan: „... sem Fegyverrel, sem pálcával, késztyüvel, vagy gyűrűvel a vagy törrel, vagy valami ártalmas eszközzel azoknak elrejtése alatt bé menni nem szabad, hanem ... tsinos ruhába jelenjen meg köpönyeg nélkül...” A bejárást, a legények gyűlése addig tartott, míg az ifjúság ládája nyitva állt. Ezen időszak alatt a legifjabb legény kötelességei közé tartozott, hogy illetékteleneket be ne engedjen. „... a leg Ifjabb Legénynek kötelessége, hogy az ajtón álljon és a két ujját tegye az ajtó karjára és senkit bé botsásson míg az Ifjúság Ládája nyitva vagyon.” Ugyancsak tiltották azt, hogy a társaság ügyeiből valami kiszivároгjon. „Hogyha valamelyik legény a Társaságból a szót kivinne akármilyen szín alatt, az ilyen az Ifjúság korbátsával büntetődjön.”¹⁵

Az ifjúság gyűlésébe az összehívás úgy történt, hogy a dékán (a legények közül választott vezető) a láda kulcsát becsavarva a meghívóba, útjára bocsátotta, azaz, a hozzá legközelebbi legényhez elvitte, aki továbbadta a legközelebb lakó legénynek. Így járt körbe a kulcs, s a legutolsó visszavitte a dékánhoz. A mesterré válásnak csak egyik feltétele volt a *vándorlás*. A városi polgárjogon illetve a földesúrtól szerzett letelepedési engedélyen kívül legfontosabb a *mesterremek* elkészítése volt; ezzel a jelölt bizonyította, hogy magas fokon ismeri szakmáját, és munkájával kiérdemli a mesteri címet. A vándorlásból visszatért legény remeklési szándékát a céhmesternél jelentette be, akinek egyúttal bemutatta a *tanulólevelét*, vándorkönyvét, keresztlevelét és a helybéli tanácstól kapott polgárságának bizonyítékát is. Ezután a céh mesteresztendőre bocsátotta a jelöltet, aki ez idő alatt felkészült a remeklésre. Minden céh a saját szakmájának jellegzetes termékét szabta meg mesterremekül. A nagykállói csizmadiák három remek készítését írták elő: egy száras csizmát egyetlen varrással, sima és egyenes sarokkal, egy ún. gyulai papucsot,

14 U.o.

15 SzSzMLt IX. 5. Nagykállói szűcs mesterlegények rendtartása 1819.

és solyát (török eredetű cipő).¹⁶ A nyíregyházi szűcsöknél egy ködmönt kellett készíteni. Bizonyos időközönként sor került a remek megváltoztatására, ahogy változott a divat, ill. emelkedtek a nyersanyagárak. Ez figyelhető meg a nyíregyházi szűcsöknél is, ahol 1818 és 1850 között háromszor történt módosítás a remekeknél.¹⁷ A remekmunkát a legénynek egyedül kellett elvégeznie a legjobb anyagból, saját költségén, szigorú ellenőrzés mellett. Sem mester, sem legény nem segíthetett a remekkészítésnél: erre szigorúan ügyeltek a látómesterek. Őket a céh rendelte ki a remekkészítés ellenőrzésére. A remek elkészülte után, — ha az megfelelt a kívánalmaknak —, a legényt felvették a mesterek sorába. A felvételekor mestertaksát kellett fizetnie a céh ládájaiba és mesterasztalt adnia a céhmesterek tiszteletére. A privilégiumok némelyike az új mester számára pontosan meghatározta a mesterasztal adásakor szokásos étek és italok mennyiségét, fajtáját. A nagykállói szűcs céh úgy rendelkezett, hogy „az új Mester ha az Remekét be adgya, akkoron tartozzék az Czéhnek harminczkét czipóval olyanokkal a kívül az Czéh megelégszik, a mellett három búza kenyeret és hetven eöt pénzára hust vegyen, kibül három velős koncz legyen főve riskásával, az többi süve légyen az ő módja szerint. . . három tyukot főzessen laskával, sáfrányosan, borsosan a mellé három malacot vegyen kettét feketelével a harmadikat töltve süttesse meg hat font disznóhussal együtt, a disznó orját főzessen káposztával az kibül két tál étek legyen; egy disznó főtt tormával, ecettel; halat, csikot, főzessen azokhoz illendő szerszámokkal, diót, mogyorót, peracet adjon elegendőt. . . tartozik az étek mellé három forint ára borral, azon kívül egy fazék mézesborral. . .”¹⁸

A nagykállói csizmadiák megelégedtek két tál étellel, egy pecsenyével és minden tál étel mellé két-két pint borral. E nagy mennyiségű étel előteremtése nem kis anyagi megterhelést jelentett, sokszor többbe került, mint a *mestertaksa*. Az utóbbi céhenként és koronként változott. A nagykállói szűcs és csizmadia céhnél 12 magyar forint, a nyírbátori szabó és szűrszabó céhnél 3 forint, a nyíregyházi szűcsöknél 25 ezüstforint volt.

A Szabolcs megyei céheknél általános szokás volt, hogy a jelölt a céhbe álláskor a fő- és alcéhmesternek, a város bírájának ill. a főkapitánynak is adott ajándékot. A nagykállói csizmadiák a főkapitánynak egy kecskebőrből készült fekete csizmát, a két céhmesternek egy-egy bokor-kesztyűt (ujjaskesztyű) adtak, a szűcsök mindenkinek kesztyűt. Később ezt pénzzel is meg lehetett váltani. Mindezek olyan nagy teherként jelentettek, hogy a legények a pénzt sokszor évekig gyűjtötték a mesterré avatás költségeire. Ha végül a nagy nehézségek ellenére sikerült az akadályokat legyőzni, még mindig csak a sor végén állott az ifjúmester: inast és legényt csak évek múlva szegődtethetett, a vásáron csak az öreg mesterek után árulhatta portékáját, és a céh társasági életében kezdetben mint szolgáló mester vehetett csak részt.

A céhek belső ügyeit a céh tagsága által választott *előljárók* irányították. A céh élén a *főcéhmester* és a *kiscéhmester* állott. A *főcéhmester* hív-

16 SzSzMLt IX. Nagykállói csizmadia céh artikulusa 3. pont

17 Kiss L. i. m. 37. old.

18 SzSzMLt IX. 5. A nagykállói szűcs céh privilégiuma 5. pont.

ta össze a gyűlést, nála volt a céh ládája, annak egyik kulcsa, ő döntött a céhszabályoknak megfelelően a tagok között felmerült vitás kérdésekben. Ő pecsételte le a bizonyágleveléket, intézkedett halálesetkor; kezelte a céh pénzét. Az ügyek intézéséért nem kapott külön fizetséget, csupán a remeklésekből és a büntetőpénzek bizonyos hányadából részesedett. Mivel a fentiek miatt többen vonakodtak elvállalni a címet, a céhszabályok büntetést írtak elő, ha a megválasztott céhmester nem akarta elfogadni tisztségét: „Minden esztendőben az csizmadia mesterek között Vízkereszt napban két céhmester választassék az kik az egész céhnek gondját viselleyék, azokat az Céh megesküsse az Céh igazságára, oltalmazására, gondjaviselésére, az Ecclesia és az Céh jövedelmének igazán bé szolgáltatására.” Az *atyamester* a legények vezetője, irányítója volt; segítői a *bejárómesterek*, ők ellenőrizték a legények magaviseletét, munkáját, részt vettek a legények ülésén. Űn. *látómestereket* is választottak; feladatuk a mesterek által készített termékek ellenőrzése, a hagyományos munkamódszerek betartatása volt. „Az két hites céhmester tisztek szerint minden hónap szombattyán a Mesterek mivét hogy jó legyen meg-látogassa.”

A *szolgálómester* hálátlan feladatát mindig a legifjabb mesternek kellett ellátni. A céhbe lépő új mesterek egy évig viselték ezt a tiszteket, de ezt később pénzért is megválthatták. „Az szolgáló Mesterséget penig minden bé álló Mester esztendeig viselleye,” mindaddig, míg a céhbe új mester került. A szolgálómester felett a fő- és alcéhmester rendelkezett.

A *nótárius* a céh jegyzője volt; ő intézte az írásbeli ügyeket, s vezette a jegyzőkönyvet.

A céh vezetőinek bizonyos tekintetben kiváltságos helyzetük volt. A vándorló legények közül először ők választhattak, a vásárokon a helyválasztásban is övék volt az elsőbbség.

A mesterek hierarchiájában a tisztségviselők után az *öregmesterek* következtek. Az apróbb jelentőségű ügyekben csak őket hívták össze, a vásárokon az elsők között választhattak helyet, gyűléseken és a templomban elől ültek. Őket követték a *rendbéli mesterek*, majd a hierarchia végére az *ifjú mesterek* maradtak.

A mesterek évente négy alkalommal tartottak céhgyűlést; ezek közül az egyik céhmesterválasztó gyűlés volt. A céhszabályzatok ugyanis előírták, hogy minden évben a „mesterek között Vízkereszt napban két céh Mester választassék”. A választás napja céhenként változott, de január hónapban mindenütt megtartották. A XVII. században alakult céhek mindegyike Vízkereszt napjára tette a választást. Ekkor vizsgálták meg a céh pénzügyeit is, a leköszönő főcéhmester elszámolt a céh bevételeiről és kiadásairól. A tisztségviselők megválasztása jelölés alapján történt. Mindegyik többségre több személyt jelöltek, a legtöbb voksot kapók lettek azután a céh vezetői. A céh gyűlésein mindig részt vett a város kiküldöttje, nélküle gyűlésezni nem lehetett. Ő örködött az alapszabályok megtartása felett. A választás után mindegyik tisztségviselő esküt tett, amelyben kötelezte magát a céh ügyeinek gondos vitelére. Céhmesterválasztáskor nagy lakomát csaptak a mesterek; ennek költségeit a céh fedezte. A nyírbátori vegyes céh 1927. évi pénzelszámolásából kitűnik, hogy céhmesterválasztáskor 33 forint 40 kr-t költöttek; az összeg feléért bort,

másik feléért egy sertést és még külön húst, két véka búzát, 8 font sót és különböző fűszereket, valamint pálinkát vettek.¹⁹

A céhek megalakulásától kezdve joga volt belső bíráskodásra. Jogában állt a mesterségükkel kapcsolatos minden ügyben, a mesterek közötti vitás kérdésekben dönteni. A nagykállói csizmadiai artikulusának 27. pontja szerint: „Mindenféle perek az kik az mesterségre illendők és magok között esik: (az halálos és tisztességre nézve vétkeken kívül:) ez Céhben megláttathassanak. Idegen ember dolgát is a ki az ő mesterségekből álló dolgát két forintig megítélhessék.”

A céh figyelemmel kísérte tagjainak nemcsak a munkáját, hanem magánéletét is. A jegyzőkönyvek híven megőrizték azokat az eseteket, melyek során a céhes élet törvényeit megsértették. Ifjú Vékony Mihályt pl. 12 vf-ra büntették paráznaság miatt,²⁰ egy másik mestert 5 váltóforint-ra, mert „a Kortsmába magát hejtelenül viselte és az utzákon magát hegedütette.” Előfordult, hogy két mester összeveszett, és az egyik a másik „Kálvinyista teremtését szidta”, vagy a vásárról hazafelé jövet veszett össze több mester, aminek a vége verekedés lett.

A céh a káromkodáson ért mestereket szigorúan megbüntette. A múlt században a legnagyobb sértésnek számított, ha egy mester „meghuntszoltta” a másikat. „Nyíregyházán vásár alkalmával a sátorba Dankó Miklóst Galó Sámuel meghuntszoltta. De ... Dankó Miklós vissza huntszoltta mellyért Ns Céh ... elmarasztalta két forintig”.²¹ Két másik mestert lopásért ítélték el. Büntetést róttak ki azért, ha valaki nem jelent meg a céhgyűlésen, nem járt templomba. A legsúlyosabb büntetést a céhből való kizárás jelentette. Ilyen eset után a mesternek visszavételekor ismét meg kellett fizetnie a céhbe állás összes díját. A céh évszázadokon keresztül rögzült belső működési rendje, szokásai következtében olyan szervezeti formát hozott létre, amelynek során a városi lakosság legkönnyebben, leggyorsabban mozgósítható rétegévé vált. Ennek következtében a tűzvédelmi feladatok ellátásában a város elsősorban rájuk támaszkodott. Nyíregyházán 1833-ban a város vezetése kötelezte a céheket tűzoltókészülékek vásárlására. Minden céhre kiróttak egy vízipuska, bőrvedrek, lajtorják megvásárlását, a céh hatáskörébe utalva ezen eszközök kezelőinek kijelölését. A tímár céhben a 12 bőrvedret a tizenkét legifjabb mesterre, a vízipuskát a főcéhmesterre, a lajtorját a vicecéhmesterre bízták.²² A céh gondoskodott a tűzoltáshoz szükséges eszközök őrzéséről, működőképességének megtartásáról, ha kellett javításáról. A céh mint a legegységesebben szervezett testület bizonyult legalkalmasabbnak az ilyen feladatok ellátására; elődeivé válva az önkéntes, majd később a hivatásos tűzoltóknak.

19 Kiss Ernő: A nyírbátori céhek életéből. Báthori István Múzeum füzetei 1956. 8.

20 Ezt az esetet a nagykállói csizmadia céh jegyzőkönyve így örökítette meg: 1841. okt. 16. „Nagy ülésünk tartatott és az Ifjú Vékony Mihály abbéli Paráználkodása. Előfordult, hogy ő Valamely Személyt akart Ejszaka meg paráznítani. De ami úton végbe nem vihette csak hatszor és ezen Szerelmeskedése után magát annyira elrontotta, hogy meg is Kankósodott és ezen Gyalázatos tettét nyilván megvilágosíttatván a Ns Czéh közönsége előtt”.

21 SzSzMLt IX. 5. Nagykállói csizmadia céh iratai 1829—1868.

22 SzSzMLt IX. 2. Nyíregyházi Tímár céh iratai 320 f. 325 f.

A céhek 1872-ben szűntek meg, de az általuk létrehozott szokások még évtizedekig áthatották a céhek utódaiként működő ipartársulatokat. Az inasok kötelességei a cégrendszer megszűnése után is csaknem ugyanazok maradtak, mint korábban; az ipartársulatok szervezeti felépítése szintén a korábbi céhes hagyományok által kialakult formában folytatódott tovább. Szabolcs megyében a több mint negyven-féle mesteriséget űző céhmesterek és áruik eljutottak a falvakba, apróbb településekre, szokásaik, szervezeti működésük mintául szolgált más egyletek, társaságok számára is.